

FLEKSIBILNOST ARGUMENTNE STRUKTURE ODGLAGOLSKIH IMENICA NA -NJE

Sažetak

Razlozi zbog kojih se u hrvatskome jeziku poseže za nominalizacijom mogu biti jezične i nejezične naravi. Tim se postupkom iskaz sažima, pojednostavnjuje, apstrahira te intelektualizira. Najproduktivniji afiks u nominalizaciji jest sufiks -nje koji po brojnim kriterijima odgovara engleskomu nastavku -ing. Pozornost rada počiva na mogućnostima mijenjanja mjesta argumenata unutar argumentne strukture, odnosno na fleksibilnosti te strukture. Najveću takvu mogućnost imaju imenice nastale od glagola s dva otvorena mjesta od kojih jedno pripada izravnomu objektu u akuzativu. Semantičke osobine imenice te morfološke osobine argumenata također imaju udjela u fleksibilnosti njihove zajedničke strukture. Primjećuje se kako je u većini slučajeva moguća dvojaka interpretacija argumentne strukture izraza u kojima je glava odglagolska imenica na -nje s nepunom argumentnom strukturom (Lukino ubićenje, Marijino zlostavljanje) te kako postoji sličnost takvih nominaliziranih oblika s pasivnim konstrukcijama.

Ključne riječi: nominalizacija, odglagolske imenice na -nje, argumentna struktura, raspored argumenata, agens, tema

LIDIJA ŠARAVANJA*

UDK:

811.163.42'367.622.16

Prethodno priopćenje

Preliminary communication

Primljeno: 23. ožujka 2015.

* Lidija Šaravanja,
Sveučilište Josipa Jurja
Strossmayera, Filozofski
fakultet, Osijek,
Poslijediplomski doktorski
studij Jezikoslovlje,
lidija31431@gmail.com

Uvod

Uporabu nominaliziranih ustrojstava potiču neki nejezični razlozi „... kao što su intelektualizacija, uopćavanje, svestremenost, sažimanje, apstraktnost tematike te posebice mogućnost izostavljanja ključnih sintaktičkih jedinica: subjekta i objekta u određenom kontekstu“¹. Rabe se radi sažimanja dužih, složenijih izraza u kraće, čime se postiže jednaka obavjesnost izraza manjim brojem ostvarenih leksičkih jedinica i jednostavnijim sintaktičkim strukturama.

- a) Marko je uhitio zločince. Novinske naslovnice bile su pune vijesti o tome.
- b) Novinske naslovnice bile su pune vijesti o tome kako je Marko uhitio zločince.
- c) Novinske naslovnice bile su pune vijesti o Markovom uhićenju zločinaca.

Najproduktivniji morfološki postupak poimeničenja glagola jest afiksacija sufiksom *-nje*.² Prema Babiću³ postoji pet varijanti toga sufiksa u hrvatskome jeziku, tri su plodna (*-nje*, *-enje*, *-jenje*) i dva neplodna (*-inje*, *-linje*) te njima komplementaran sufiks *-će*. Posebnost takvih imenica i imenskih skupina očituje se i u njihovoj argumentnoj strukturi naslijeđenoj od ishodišnoga glagola. Može se zamijetiti kako argumenti na mjestu odrednika i dopune spomenutih imenskih skupina mogu u nekim slučajevima mijenjati mjesta ne mijenjajući pri tome svoje tematske uloge.⁴ U radu se promatraju mogućnosti i ograničenja pojavljivanja argumenata na različitim mjestima unutar argumentne strukture imenske skupine u kontekstu ishodišnoga glagola s njegovim semantičkim, morfološkim i sintaktičkim osobitostima. Koliko se i kako te mogućnosti mogu prilagoditi potrebama govornika, ovisi o fleksibilnosti argumentne strukture određene imenske skupine.

¹ Branko Kuna, „Sintaktičke i semantičke kategorije u nominalizaciji“, *Sintaktičke kategorije*, Zbornik radova, Filozofski fakultet Osijek, Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, Osijek – Zagreb, 2007., str. 126.

² Radoslav Katičić, *Sintaksa hrvatskoga književnog jezika*, Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti i Globus, Zagreb, ³2002., str. 518: „Osobito se prikladno izvode iz poimeničenja glagolske imenice na *-nje*. Njihova je tvorba najslobodniji i najproduktivniji morfološki izraz te preoblike. Takva imenica, koja u najvećoj mjeri i poslije preoblike zadržava glagolsko značenje, zove se *glagolska imenica* ili *nomen verbale*.“

³ Usp. Stjepan Babić, *Tvorba riječi u hrvatskom književnom jeziku*, Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti i Globus, Zagreb, ²1991., str. 156.

⁴ Tematske uloge, ili theta uloge, semantičke su uloge argumenata (agens, doživljavač, cilj, tema itd.).

1. Odglagolske imenice na *-nje*

Najproduktivniji⁵ afiks u postupku nominalizacije u hrvatskome jeziku, *-nje*, gotovo se u potpunosti podudara s engleskim afiksom *-ing*.⁶ U oba jezika nominalizirani oblici nastali takvom afiksacijom imaju osobine i imenica i glagola, oni nose semantički sadržaj ishodišnih glagola i nasljeđuju njihovu argumentnu strukturu.⁷ O mijenjanju naravi takvih imenskih skupina govore između ostalih Chomsky⁸, Alexiadou⁹, Hazaut¹⁰, Siloni¹¹, Grimshaw¹², Janigová¹³ te Birtić¹⁴ na hrvatskome jeziku.

Kako bi se lakše mogle provjeriti mogućnosti mijenjanja položaja argumenata unutar a-strukture NP-a, u radu se promatraju imenice nastale iz glagola koji otvaraju dva mjesta, V(x,y), te kojima je unutarnji argument izravan objekt u akuzativu. Oni predikati koji u svojoj a-strukturi imaju tri ili više argumenata tvore nominalizirane skupine sa znatno stabilnijom, manje promjenjivom a-strukturom i nisu temom ovoga promatranja. Takvi primjerice mogu biti glagoli *wrijediti*, *nagraditi*, *nadahnuti* kada otvore više od dva mjesta¹⁵ te glagoli poput *pokloniti*, *dati*, *oduzeti*, *uskratiti* itd.¹⁶ Nadalje, argumenti su imenice u jednini, sastoje se od jedne leksičke jedinice

⁵ Vrlo je malo glagola u hrvatskome jeziku koji ne mogu tvoriti odglagolsku imenicu s afiksom *-nje*. Babić navodi primjer glagola *kleti* kojeg je nemoguće podvrgnuti takvoj preoblici te glagola *ići* koji je „rijedak po upotrebi“. Isto, str. 156. Među glagolima koji se ne nominaliziraju na spomenuti način jesu i glagoli *boljeti* te *krasti*. Tomislav Trezner, „Glagolske imenice na *-nje*“, *Jezik*, 18 (1970./71.) 2, str. 50. Trezner navodi primjer glagola petog razreda prve vrste prema Leskinovoj podjeli koji „...nerado tvore glagolske imenice, bilo da su svršeni ili nesvršeni glagoli (žeti, kleti, naduti, početi, oteti i dr.)“.

⁶ Vidi Slavka Janigová, *Syntax of -ing Forms in Legal English*, Peter Lang, Frankfurt, 2008.

⁷ Usp. Ilan Hazout, „Action Nominalization and the Lexicalist Hypothesis“, *Natural Language and Linguistic Theory*, 13 (1991.) 3, str. 362. Prema Hazautu događajne su imenice (*Action nominalization*) glagolsko-imenske naravi, a indikatori su njihove glagolske naravi prilozi vremena i načina. Ti su prilozi više sintaktički nego semantički odrednici jer se nalaze u unutarnjoj strukturi predikatne skupine za razliku od rečeničnih priloga poput *bez sumnje* (*doubtlessly*), *zasigurno* (*definitely*)... koji se nalaze na višem mjestu u strukturnome prikazu.

⁸ Noam Chomsky, „Remarks on Nominalization“, u: Roderick Jacobs – Peter Rosenbaum (ur.), *Readings in English Transformational Grammar*, Ginn, Waltham, MA, 1970., str. 184-221.

⁹ Artemis Alexiadou, *Functional Structure in Nominals: Nominalization and Ergativity*, John Benjamins Publishing Company, Amsterdam, 2001.

¹⁰ I. Hazout, n. dj.

¹¹ Tal Siloni, *Noun Phrases and Nominalizations: The Syntax of DPs*, Kluwer Academic Publishers, Dordrecht, 1997.

¹² Jane Grimshaw, *Argument Structure*, Cambridge, The MIT Press, London, 1990.

¹³ S. Janigová, n. dj.

¹⁴ Matea Birtić, „Događajnost i unutarnji ustroj glagolskih imenica na *-nje*“, *Filologija*, 42 (2004.), str. 23-46.

¹⁵ Tematske uloge koje zahtijevaju ti predikati jesu agens/uzročnik, tema/doživljivač i instrument.

¹⁶ Ti glagoli rijetko otvaraju mjesto samo subjektu i bližemu objektu jer njihova semantika podrazumijeva benefaktivnu situaciju. Ako benefaktiv nije realiziran u rečenici, poznat je iz širega konteksta.

te pored obilježja [+pojedinačno] imaju i obilježje [+osobno] kao što je prikazano u primjeru (1a). Mada se imenske skupine mogu ostvariti i na brojne druge načine, one nastale s takvim ograničenjima, odnosno obilježjima, zanimljivo je promatrati zbog relativno visoke razine fleksibilnosti njihovih argumenata.

1. a) Lovrino izbjegavanje Dragutina
- b) *maloga Lovre izbjegavanje Dragutina
- c) *roditelja izbjegavanje Dragutina

Primjeri (1b-c) s argumentima koji sadržavaju više od jedne leksičke jedinice te obilježja [-pojedinačno, +osobno] neovjereni su u navedenome rasporedu, no mogu se ovjereni ostvariti uz pomoć prijedložne skupine s *od* na mjestu dopune, što se vidi u primjerima (2a-b). Tako realizirana a-struktura jedino je moguće ostvarenje u kojemu se zadržavaju svi argumenti ishodišnoga glagola. Može se primijetiti kako su svi argumenti u prikazanim primjerima na mjestu dopune te mogu izostati ne mijenjajući pri tome propozicijski sadržaj skupine, nego samo ostavljajući obavijesnu prazninu.

2. a) izbjegavanje (Dragutina) (od strane maloga Lovre)
- b) izbjegavanje (Dragutina) (od strane njegovih roditelja)

Nakon detaljnijega promatranja nominaliziranih oblika na *-nje* primjećuje se kako se oni mogu podijeliti u skupine s različitim mogućnostima premještanja argumenata. Navedene različitosti proizlaze iz semantičkih i sintaktičkih obilježja ishodišnih glagola, takvih za koje postojeća promišljanja o tematskim ulogama nemaju konkretnoga rješenja. U nastavku će se pokušati prikazati koje su to mogućnosti te koje osobine glagola odnosno odglagolskih imenica.

1.1. O miješanoj naravi nominaliziranih oblika

Odglagolske imenice na *-nje* u hrvatskome se jeziku tvore gotovo bez ograničenja od glagola nesvršenoga vida za razliku od glagola svršenoga vida koji dopuštaju nominalizaciju tek u ograničenim slučajevima.¹⁷ Usporedimo li hrvatske imenice na *-nje* s engleskim imenicama na *-ing*, primijetiti ćemo kako se razlikuju po tome što engleske imenice mogu imati samo procesno, tj. događajno čitanje¹⁸, dok hrvatske imenice mogu biti tvorene i od glagola svršenoga vida, a njihovo čitanje može biti i rezultatno. Razlike između engleskih gerundivnih i hrvatskih imenica ne *-nje* relevantne su za ovaj rad zbog teorijskoga okvira koji se zasniva uglavnom na primjerima iz

¹⁷ Usp. T. Trezner, n. dj., M. Birtić, n. dj.

¹⁸ Usp. J. Grimshaw, n. dj.

engleskoga jezika. Riječ je prije svega o radovima Chomskoga, Alexiadou, Grimshaw, Hazauta i Siloni. Prema navedenim autorima imenice na *-ing* (*gerundive nominals*) poput *criticizing* „kritiziranje“, *destroying* „uništavanje“, *forging* „krivotvorenje“ itd. za razliku od izvedenih (*derived nominals*) poput *criticism*, *distraction*, *forgery* itd. imaju kako imensku tako i glagolsku narav te ih se naziva miješanim nominalizacijama (*mixed nominalizations*). Dokaze za to navedeni autori pronalaze u semantičkim i sintaktičkim svojstvima tih imenica. Prema Alexiadou¹⁹ te imenice na sintaktičkoj razini dijele osobine s glagolima, a na semantičkoj razini imaju propozicionalnu i događajnu upotrebu. Prema Fraseru²⁰ glagolska se semantička interpretacija odnosi na propozicionalnu upotrebu, dok se imenska interpretacija odnosi na radnju, događaj. Janigová nabraja pet kriterija kojima se može testirati imenska narav te pet kriterija kojima se može testirati glagolska narav imenica na *-ing*: „The verbal character of *-ing* forms may be tested by:

- f) the agens expressed by the objective/common case;
- g) preservation of verbal government;
- h) tense, voice and aspect contrasts;
- i) modification by an adverb;
- j) occurrence after conjunctions.“²¹

Ovdje će se uglavnom prikazati ona svojstva koja se mogu pripisati i hrvatskim primjerima.

Najočitiji primjer integracije imenskih i glagolskih osobina imenica na *-nje* jest nasljeđivanje njihove a-strukture od a-strukture ishodišnoga glagola. Prijelazni glagoli s bližim objektom u akuzativu koji podliježu nominalizaciji prenose gotovo sva svoja semantička i sintaktička svojstva u novonastalu NP. Razlika je u tome što obvezni vanjski i unutarnji argumenti a-strukture VP-a mogu biti izostavljeni u imenskoj skupini čineći tako blažu semantičku promjenu u odnosu na težište radnje, odnosno topikalizirajući na taj način određeni argument. Ako je izostavljena tema, tada je topikaliziran agens (3b), a ako je izostavljeni argument agens, tada je topikalizirana tema, a cijela NP ima osobine leksičkoga pasiva (3c).²²

¹⁹ A. Alexiadou, n. dj., str. 25.

²⁰ Bruce Fraser, „Idioms within a transformational grammar“, *Foundations of Language*, 6 (1970.), str. 22-42.

²¹ S. Janigová, n. dj., str. 17.

²² Usp. Branimir Belaj, *Pasivna rečenica*, Filozofski fakultet Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera, Osijek, 2004. Belaj promatra pasiv kao semantički motivirano sintaktičko ustrojstvo koje se u slučaju nedostatka gramatičkih sredstava može nazvati leksičkim pasivom. Sredstva za uspostavljanje značenjske veze između agensa i trpitelja tri su vrste semantičkih operatora, tvrdi Belaj raščlanjujući pet vrsta leksičkoga pasiva.

3. Marko je uhitio Luku. Taj čin služi na čast Markovoj postrojbi a razljutio je Lukine klijente.

=> a) Markovo uhićenje Luke

b) Markovo uhićenje služi na čast njegovoj postrojbi.

c) Lukino uhićenje razljutilo je njegove klijente.

Prema Chomskome²³ gerundivne imenice nemaju unutarnju strukturu imenske skupine, što se očituje u nemogućnosti njihove zamjene uobičajenim zamjenskim leksemima, niti se mogu dopuniti pridjevima: „Further more, the nominal does not have the internal structure of a noun phrase; thus we cannot replace John’s by any determiner (eg: that, the), nor can we insert adjectives into gerundive nominal“. Prvi dio tvrdnje Chomskoga odgovara i hrvatskim imenicama na *-nje*, no po drugoj se navedenoj osobini one razlikuju od engleskih gerundiva. Primjerice imenske skupine pod 3 mogle bi se nadopuniti pridjevima *sinoćnje*, *nedavno*, *besprijeckorno*, *tih* itd.

Alexiadou tvrdi: „The most convincing argument in favor of the view that a VP is present inside nominalizations would be the existence of cases showing that crucial properties standardly associated with VPs also show up with event nominals. Two obvious such cases are: (i) adverbial modification and (ii) assignment of accusative case“²⁴.

Iz morfoloških razloga u hrvatskome se jeziku radi o genitivu, no riječ je o argumentu naslijeđenom od ishodišnoga glagola. U primjerima 4(a-d) može se vidjeti kako taj argument u nominaliziranim ustrojstvima zauzima položaj u prijedložnoj skupini s *of* u engleskome jeziku te u genitivnoj dopuni u hrvatskome jeziku.

4. a) He felt sorry. They had burnt the books.

b) He felt sorry about the burning of the books.²⁵

c) Zapalili su knjige. Bilo mu je žao.

d) Bilo mu je žao zbog paljenja knjiga.

2. Položaj agensa i teme u odnosu na glavu NP-a

Nekoliko je varijanti razmještaja argumenta unutar a-strukture, no nisu sve ostvarive kod svih promatranih imenskih skupina. Ovisno o semantičkim osobinama odglagolske imenice te morfološkim osobinama njezinih argumenata (vidi 2), tematske uloge agensa i teme²⁶ mogu zauzimati mjesto odrednika odnosno mjesto dopune,

²³ N. Chomsky, n. dj., str. 187.

²⁴ A. Alexiadou, n. dj., str. 14.

²⁵ Primjer 4b preuzet je iz A. Alexiadou, n. dj., str. 38.

²⁶ Ovdje se navodi samo tematska uloga *teme* iako na istome mjestu mogu stajati i doživljavač te pacijens.

mogu mijenjati mjesta pod određenim ograničenjima te se mogu izostavljati ne utječući ili pak utječući pri tome na propozicijsku vrijednost skupine.

Tablica 1: Raspored argumenata unutar imenske skupine

Odrednik	Dopuna	Formula	NP
agens	tema	aNt	<i>Lukino liječenje Tene</i>
agens	-	aN	<i>Lukino liječenje</i>
tema	-	tN	<i>Tenino liječenje</i>
-	tema	Nt	<i>liječenje Tene</i>
-	agens	*Na	<i>*liječenje Luke</i>
-	agens (prijedložni izraz s <i>od</i>)	Na ^o	<i>liječenje od strane Luke</i>
tema	agens (prijedložni izraz s <i>od</i>)	tNa ^o	<i>Tenino liječenje od strane Luke</i>
tema	agens	*tNa	<i>*Tenino liječenje Luke</i>
agens	tema (prijedložni izraz s <i>od</i>)	*aNt ^o	<i>*Lukino liječenje od strane Tene</i>

U nastavku će se promotriti neki semantički, sintaktički, morfološki i pragmatički čimbenici prisutni u razmjешtanju argumenata imenskih skupina. Zbog dvojake naravi glagolskih imenica na *-nje* vid ishodišnoga glagola bit će značajno polazište za uočavanje navedenih osobitosti.

2.1. Prijedložni izraz s *od*

Iz tabličnoga se prikaza (tablica 1) vidi kako položaj teme u prijedložnoj skupini s *od* na mjestu dopune nije moguć jer argumenti u tome položaju mogu biti samo vanjski argumenti²⁷ preneseni iz ishodišnoga predikata, dakle takvi koji predstavljaju agensa, uzročnika i ostale tematske uloge moguće na tome mjestu.²⁸ Primjer (5) prikazuje da je u ishodišnjoj aktivnoj rečenici takav argument na mjestu sintaktičkoga subjekta, dok se u pasivnoj rečenici nalazi u izostavljivoj skupini s prijedlogom *od*. U toj se pojavi nameće sličnost imenskih skupina s pasivnima, kao što je već spomenuto u 2.1.

5. a) **Luka** liječi Tenu.

b) Tena je liječena (**od strane Luke**).

=> Tenino liječenje **od strane Luke**.

Izostavljanjem *od*-skupine u rasporedu tN dobije se dvosmislen izraz kojemu se odrednik u posvojnome obliku može tumačiti kao agens ili kao pacijens. Bez verbaliziranoga ostatka argumentne strukture ili širega konteksta ne može se sa sigurnošću

²⁷ Usp. J. Grimshaw, n. dj.

²⁸ Usp. Ray S. Jackendoff, *Semantic Interpretation in Generative Grammar*, The MIT Press, Cambridge – London, 1972.

zaključiti o tematskoj ulozi toga argumenta. Isti je slučaj i s rasporedom aN u kojoj je izostavljena dopuna u genitivu, što se vidi u primjeru (3) u kojemu je na mjestu odrednika jednom agens, jednom tema, a dvosmislenost se može ukloniti tek nadopunjavanjem argumentne strukture, odnosno proširenjem konteksta.

S obzirom na postojeća promišljanja u kojima su gramatika i norma hrvatskoga jezika u svezi, upitna je pravilnost sintagmi *od strane* + genitiv u pasivnim rečenicama te u konstrukcijama sličnim pasivu poput navedenih. Ham govori o gramatičkoj ispravnosti takvih sintagmi, no uočava da se one ne primjenjuju u jezičnoj praksi te ih ne smatra zadovoljavajućim načinom izricanja agensa u pasivnim konstrukcijama:

Takve su nemogućnosti konstrukcije od+genitiv uočene i u gramatikama gdje savjetuju da se zbog jasnoće iskaza upotrebljava konstrukcija od strane+genitiv umjesto od+genitiv. Uvođenje te konstrukcije zaista dovodi do jasnoće i preciznosti iskaza: Haljina je ukradena od strane prijateljice, ali isto tako narušava stilsku lakoću i ta se konstrukcija ne može upotrebljavati u svim funkcionalnim stilovima jezika. Osim toga, kao što i neki lingvisti uočavaju od strane+genitiv gramatička je konstrukcija koja se i ne upotrebljava u jezičnoj praksi.²⁹

Katičić u tome kontekstu spominje prijedložni izraz *od* s genitivom: „Kada je u temeljnoj rečenici izražen agens (vršilac) kao subjekt, onda se u pasivnoj preoblici prebacuje u prijedložni izraz *s od*. *Ban Krsto Frankopan primljen je od 'kralja Januša' s najvećim počastima...*“³⁰ Nesklad između ove dvije tvrdnje o gramatičnosti, odnosno negramatičnosti prijedložne skupine *od strane* s genitivom pojačava činjenica da joj se uporaba znatno proširila u različitim funkcionalnim stilovima, posebice administrativnome i publicističkome. Ovdje se neće dovesti u pitanje gramatičnost spomenute skupine zbog toga što je ona uporabno rasprostranjena i jer jezik nema alternativu za njezinu uporabu. No, primjećuje se kako su njezina ograničenja stilističke naravi. U formalnim će se izrazima ova konstrukcija često naći („*plaćanje unaprijed od strane države, maltretiranje od strane vršnjaka, korištenje OIB-a od strane mobilnog operatera...*“), dok u neformalnim ona djeluje vrlo nespretno (*kupanje bebe od strane majke, postavljanje stola od strane muža...*). Čini se kako s porastom formalnosti izraza raste i vjerojatnost da će izvorni govornik spomenuti agensa u pasivnoj konstrukciji uz pomoć sintagme koja se sastoji od skupine *od strane* i genitiva.

Iz navedenoga se može zaključiti kako odabir navedene skupine osim što podliježe sintaktičkim i semantičkim pravilima (vidi tablicu 1) ovisi o stilskim i pragmatičkim potrebama govornika.

²⁹ Sanda Ham, „Pasiv i norma“, *Jezik*, 39 (1990.) 3, str. 75.

³⁰ R. Katičić, n. dj., str. 158.

2.2. Rezultativno i događajno čitanje imenica

Razlika između rezultativnih i događajnih imenica, tj. njezino testiranje i dokazivanje nije isto u hrvatskome i engleskome jeziku. Razloge tomu valja potražiti u tipološkim razlikama dvaju jezika. Testovi utvrđivanja događajnosti imenica u engleskome jeziku koje je utvrdila J. Grimshaw 1990. godine mogu se tek djelomično primijeniti na hrvatski jezik, o čemu je pisala M. Birtić.³¹ Ovdje će se primijeniti oni kriteriji primjenjivi na vrstu imenica koje se proučavaju te na cilj rada.

Matea Birtić preuzima podjelu imenica na događajne (odglagolske) i nedogađajne (obične) imenice u koje spadaju imenice za jednostavne događaje i rezultativne imenice.³² Kao osnovnu razliku između njih navodi nasljeđivanje argumentne strukture, koja je moguća kod događajnih imenica, a u pravilu nije moguća kod nedogađajnih među kojima su i rezultativne. No, kako navodi Birtić „neke imenice pripadaju samo jednoj skupini, dok druge mogu ovisno o sintaktičkom kontekstu biti interpretirane događajno i nedogađajno (imenice na *-nje* u hrvatskome i imenice na *-ing* u engleskome jeziku)“³³.

Razlika je u interpretaciji radnje na koju se imenica odnosi; događajno tumačenje imenice uključuje složenu radnju odnosno proces, rezultativno tumačenje pojavu ili stanje nastalo kao rezultat radnje. Za imenice izvedene od nesvršenih glagola u nekim slučajevima tumačenje može biti i rezultativno. Kako će one biti tumačene, odlučuje kontekst koji u jezičnome smislu dobrim dijelom može biti sintaktički, poput mogućnosti umetanja vremenskih, načinskih i aspektnih priloga³⁴, a potvrditi mogu i neki testovi događajnosti J. Grimshaw primjenjivi na hrvatski jezik. Ovdje će se od tih testova spomenuti a) mogućnost da se u imensku skupinu umetnu dopune s argumentnim značenjem, b) mogućnost modificiranja pridjevima *često*, *konstantno*, *stalno*, c) mogućnost dvostruke interpretacije (o kojoj će u nastavku biti govora) te d) mogućnost pojavljivanja prednominalnoga posvojnika³⁵ kao agensa samo u slučaju kada se pojavljuje i tema (objekt) radnje³⁶. Test odnosno svojstvo događajnih imenica pod d) u nastavku će se preispitati.

³¹ M. Birtić, n. dj.

³² Isto, str. 26.

³³ Isto.

³⁴ Usp. isto, str. 30. Birtić primjećuje kako se telični (ograničeni) događaji određuju s pomoću priložnih skupina poput *za 1 sat*, dok se atelični (neograničeni) događaji određuju s pomoću skupina poput *satima*, *jedan sat*, *čitavu noć*...

³⁵ Usp. Andrew Radford, *Syntax: A minimalist introduction*, Cambridge, Cambridge University Press, New York, 1997., str. 163. Radford posvojnika smatra entitetom koji posjeduje neki drugi entitet.

³⁶ M. Birtić, n. dj., str. 29.

Čini se da u hrvatskome jeziku postoji značajan broj imenica s dvostrukom interpretacijom, nastalih od nesvršenih glagola koje osim svoga događajnog tumačenja u određenome kontekstu mogu imati i rezultativno tumačenje. Takve su primjerice imenice *buđenje, izbjegavanje, ogovaranje...* koje se po događajnosti razlikuju tek uslijed promjene konteksta, a kako je već ranije spomenuto, u tom se slučaju može primijeniti provjera/potvrda aspektnim prilozima. Te imenice mogu naslijediti argumentnu strukturu ishodišnoga glagola bez obzira na tumačenje i rabit će se za provjeru fleksibilnosti argumenata. Mogući rasporedi argumenata u tim imenskim skupinama jesu aNt, aN, tN, tNa°, Nt i Na°, ovdje će se provjeriti jesu li one moguće u oba tumačenja, događajnome i rezultativnome i upotrebljavaju li se ravnomjerno.

Događajno tumačenje:

6. Markovo buđenje Ivana trajalo je punih 35 minuta. (aNt)
 - a) ?Markovo buđenje trajalo je punih 35 minuta. (aN)
 - b) Ivanovo buđenje trajalo je punih 35 minuta. (tN)
 - c) Ivanovo buđenje od strane Marka trajalo je punih 35 minuta. (tNa°)
 - d) Buđenje Ivana trajalo je punih 35 minuta. (Nt)
 - e) Buđenje od strane Marka trajalo je punih 35 minuta. (Na°)

Rezultativno tumačenje:

7. Markova buđenja Ivana iz dana u dan postala su temom našeg razgovora. (aNt)
 - a) ?Markova buđenja iz dana u dan postala su temom našeg razgovora. (aN)
 - b) Ivanova buđenja iz dana u dan postala su temom našeg razgovora. (tN)
 - c) Ivanova buđenja od strane Marka postala su temom našeg razgovora. (tNa°)
 - d) Buđenja Ivana postala su temom našeg razgovora. (Nt)
 - e) Buđenja od strane Marka iz dana u dan postala su temom našeg razgovora. (Na°)

Ovjerena struktura aNt, tNa°, Nt i Na° neće se dovoditi u pitanje. Razlog tomu jesu potpuna argumentna struktura³⁷ ishodišnoga glagola u primjerima (6a, c) i (7a, c) te tema na mjestu dopune u genitivu kao u (6d) i (7d) ili agens na mjestu dopune u prijedložnoj skupini *od strane*. Strukture argumenata u primjerima (6) i (7) zanimljive za ovaj rad su aN te tN jer u njima nisu preneseni svi argumenti iz ishodišnoga glagola i posvojni se oblik na mjestu odrednika može tumačiti dvojako, kao agens ili kao tema radnje. Primjećuje se kako je argumentna struktura rasporeda tN, iako dvosmislena, ovjerena i u događajnome i u rezultativnome čitanju glave skupine.

³⁷ Argumentna struktura raspored je sintaktičkih i semantičkih uloga koje otvara glagol u rečenici. Kako tvrdi J. Grimshaw, n. dj., str. 1: „The term refers to lexical representation of grammatical information about predicate. The a-structure of a lexical item is thus a part of its lexical entry.“

Raspored aN, međutim, bez dodatnoga konteksta, jezičnoga ili nejezičnoga, djeluje teško prihvatljivo, nepotpuno. Međutim, proširenjem konteksta ta se nedostatnost uklanja.

8. Marko je Ivana budio vrlo obzirno i polagano, postupno pojačavajući zvuk malog staklenog zvona, što je pozitivno utjecalo na Ivanovo zdravstveno i psihičko stanje. Jurica ga je prije toga godinama budio uobičajeno, glasnim pozivom na ustajanje.

=> *Markova* **budjenja** iz dana u dan postala su temom našeg razgovora.

Glava imenske skupine iz primjera (8) izvedena je od nesvršenoga glagola, no tumačenje joj je rezultatивно, ono se odnosi na rezultat radnje budjenja, ne na sam proces, što je svojstveno imenicama nastalim od glagola svršena vida. Prema Birtić struktura aN neovjerena je bez dopune argumentne strukture temom, a i tada je „neobična“: „Interpretacija posvojnoga pridjeva uz imenicu tvorenu od svršenoga glagola uvijek je objektna“³⁸. Kada promotrimo primjer (6) u kojemu je imenica *budjenje* događajno interpretirana, također se uočava nesigurnost autorice kod slaganja strukture aN.³⁹ Prema jednome od testova događajnosti imenica u hrvatskome jeziku, što je navedeno ranije u tekstu, odrednik u posvojnome obliku može biti agens samo ako se u argumentnoj strukturi imenske skupine pojavljuje i tema. Takvo se pravilo u ovome trenutku čini upitnim.

Nadalje, zamijenimo li imenicu *budjenje* imenicom *izbjegavanje*, koja također može biti dvojako interpretirana, te provjerimo moguće rasporede argumenata u njezinome događajnom i rezultativnom tumačenju, primijetit ćemo kako je i u takvoj argumentnoj strukturi sporni raspored aN moguć, ovjeren. Unatoč rezultativnome tumačenju sintagma rasporeda argumenata aN ovjerena je i vjerojatno će se češće upotrebljavati od one rasporeda tN. Isto će se dogoditi i s imenicom *ogovaranje*. Krnja argumentna struktura s glavom *ogovaranje* i posvojnikom na prednominalnome položaju upotrebljavat će se češće s agensom negoli temom na mjestu odrednika (specifikatora), kako je prikazano primjerom (9).

9. Marijan je jučer ogovarao Martu. To mi je prisjelo.

a) Marijanovo ogovaranje mi je prisjelo. (aN)

b) *Martino ogovaranje mi je prisjelo. (tN)

³⁸ M. Birtić, n. dj., str. 31.

³⁹ Prema nekolicini ispitanika (njih 18 od 25 visokoobrazovanih izvornih govornika) posvojnik na mjestu odrednika ispred imenice *budjenje* može se interpretirati i kao agens i kao tema u oba tumačenja – događajnome i posvojnome.

Čini se da su jezična ograničenja fleksibilnosti argumentne strukture odglagolskih imenica na *-nje* u hrvatskome jeziku manja od onih koje navodi literatura na engleskome pa i na hrvatskome jeziku, pa će se ovdje zaključiti kako događajno, odnosno rezultativno tumačenje imenica nema ključnu ulogu u fleksibilnosti argumentne strukture imenica na *-nje*. Na pitanje zašto će se odrednik u posvojnome obliku tumačiti u nekim slučajevima prije kao tema, u drugima kao agens, odgovore valja potražiti u drugim sintaktičkim i semantičkim razlozima.

Zaključak

U radu se promatrala fleksibilnost rasporeda argumenata u a-strukturi odglagolskih imenica na *-nje* nastalih od glagola svršenoga i nesvršenoga vida. Pokušale su se utvrditi pojavnosti i pravilnosti prilikom zamjene mjesta argumenata naslijedenih iz argumentne strukture ishodišnih glagola. Kako bi se pozornost usmjerila samo na one konstrukcije u kojima argumenti mogu pojedinačno biti izostavljeni te mijenjati mjesto u odnosu na glavu skupine, uvela su se neka morfološka i semantička ograničenja. Za primjer su rabljeni glagoli koji otvaraju dva mjesta, $V(x,y)$, a unutarnji im je argument bliži objekt u akuzativu. Agens i tema imenice su u jednini, sastoje se od jednoga leksema i odnose se na stvar ili osobu jer samo pod tim uvjetima mogu tvoriti posvojne pridjeve na *-ov*, *-ev*, *-ljev*, *-in* smještene na mjestu odrednika, na prednominalnome položaju.

Osobine glagola iz kojih su imenice izvedene nisu za ovaj rad relevantne samo zbog argumenata koje vežu nego i zbog miješane naravi izvedenih imenica. Prema Chomskome (1970.), Alexiadou (2001.), Grimshaw (1990.), Hazautu (1991.) i Siloni (1997.) one ne pripadaju samo kategoriji imenica nego i kategoriji glagola, za što su u radu navedeni i dokazi nekih od navedenih autora. Jedan od dokaza jest mogućnost nasljeđivanja argumentne strukture od ishodišnoga glagola. U engleskome su jeziku te imenice (gerundivne imenice koje završavaju na *-ing*) uvijek događajne interpretacije, dok u hrvatskome one mogu biti i rezultativne, što u pravilu ovisi o tome jesu li izvedene iz glagola svršena ili nesvršena vida. Razlika između događajnoga i rezultativnoga tumačenja može se provjeriti testovima događajnosti koje je za engleski jezik uvela Grimshaw (1990.), a za hrvatski jezik prilagodila M. Birtić (2004.). Pored razlike u događajnosti, hrvatske se imenice mogu modificirati pridjevima, što upućuje na veću pripadnost imenskoj kategoriji negoli što je slučaj s engleskim imenicima na *-ing*.

Uočena je sličnost nominaliziranih oblika s pasivnim konstrukcijama kako na sintaktičkoj razini (realizacijom agensa u prijedložnoj skupini s *od* na postnominalnome položaju) tako i na semantičkoj (izostavljeni argument u argumentnoj strukturi imenske skupine češće je agens, a prema Birtić to je i jedini mogući raspored u krnjoj argumentnoj strukturi). U radu se pokušalo prikazati kako i tema može biti izostavljeni argument i u strukturi događajno čitanih imenica i u strukturi rezultatивно čitanih imenica. U slučaju izostavljanja jednoga argumenta naglasak ostaje na drugome, realiziranome. Od šest mogućih rasporeda argumenata imenskih skupina kojima je glava odglagolska imenica na *-nje* dvije su u potpunosti prenesene iz ishodišnoga glagola (aNt, tNa°), a četiri su s jednim izostavljenim argumentom (aN, tN, Nt, Na°). Uporaba sintagmi s rasporedom aN i tN pokazala se zanimljivom za proučavanje u kontekstu događajnosti, između ostaloga i zbog mogućnosti dvojake interpretacije posvojnih oblika na mjestu odrednika, međutim zaključak je da događajnost odglagolske imenice ne utječe na fleksibilnost strukture njezinih argumenata.

ARGUMENT STRUCTURE FLEXIBILITY OF DEVERBAL NOUNS WITH THE SUFFIX *-NJE*

Abstract

Reasons for nominalization use in the Croatian language can be of linguistic and nonlinguistic nature. Nominalization is used to contract, simplify, abstract and intellectualize. The most productive nominalization affix in Croatian is the suffix -nje, which, according to a number of criteria, corresponds to the English suffix -ing. This suffix is referred to in the paper primarily because of the theoretical framework based on the English language. The paper focuses on the capability of argument to change position within the argument structure. The highest level of such flexibility can be found in deverbal nouns with two arguments, one of which is direct object. Semantic properties of nouns and morphological properties of arguments influence the flexibility of their argument structure. It has been noticed that most of nominalizations ending in -nje and having incomplete argument structure are ambiguous (e.g. Luka's arrest, Mary's bullying) and share certain features with passive constructions.

Key words: *nominalization, -nje deverbal nouns, argument structure, argument constellation, agent, theme*

